

Geschiedenis & Samenleving

VAKINHOUD EN DIDACTIEK OP DE PABO

Marjan de Groot-Reuvekamp en Cees van der Kooij schreven samen de bundel 'Geschiedenis & Samenleving' voor de pabo. Een mooi moment om eens bij het geschiedenisonderwijs voor 'aanstaande meesters en juffen op de basisschool' stil te staan.

Marjan doceert fulltime aan de Fontys pabo in Den Bosch en Cees geeft vanuit Roden onderwijsadviezen en schrijft regelmatig verschillende publicaties. Ze kennen elkaar al jaren uit de PA-BO-commissie van de VGN. De samenwerking bij het schrijven verliep dan ook voorspoedig. Ook bij het interview op een mooie nazomerdag in Utrecht is er weinig onderling overleg nodig over wie de vragen gaat beantwoorden.

Wat voor boek hebben jullie nu precies geschreven?

"*Geschiedenis & Samenleving*" bestaat uit twee delen, een vakinhoudelijk deel waarin de tien tijdvakken worden beschreven en een didactisch deel met achtergrondinformatie en tips hoe een pabo-student geschiedenisonderwijs in de basisschool kan geven. Het boek bevat dus een kennisbasis voor zowel inhoud als didactiek; er wordt een compleet overzicht van het vak geschiedenis gegeven voor de hele pabo-opleiding. Op de website van de uitgever staan naast het complete *e-book* ook interactieve vragen en toetsen en andere handige zaken. Bijvoorbeeld informatie over tijdelijke tentoonstellingen en nieuwe boeken. Het is de bedoeling dat de studenten zelfstandig met *Geschiedenis & Samenleving* aan de slag kunnen. Cees heeft al sinds 1985 vergelijkbare losse boeken over bronnen en didactiek geschreven. Het materiaal is ruim uitgetest en vernieuwd. Het enige lastige was dat er flink in de kopij geschrapt moest worden. Als het aan ons had gelegen was het iets dikker geworden. Maar ruim vierhonderd bladzijden in een handzaam formaat is natuurlijk ook prima.

Het is overigens niet gemakkelijk om respons op de inhoud te krijgen van leraren die al lesgeven of studenten die stage lopen. Geschiedenis is maar een van de

vakken die de pabo-studenten volgen en er zijn wel nascholingsdagen, maar die zijn vooral voor taal, rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling en leerachterstanden bedoeld."

Hoeveel uur geschiedenis krijgt een pabo-student per week?

"Dat hangt van de pabo af. Op sommige pabo's is het vak geschiedenis als zelfstandig vak verdwenen en geïntegreerd in projecten. Op een aantal basisscholen wordt het wel geïntegreerd aangeboden. Op andere pabo's wordt een à anderhalf uur per week geschiedenis gegeven. Vaak een of twee modules per jaar van twee uur per week. Dat is niet veel als je bedenkt dat er een behoorlijke instroom is vanuit het middelbaar beroepsonderwijs. Inmiddels wel zo'n zestig procent. Die studenten hebben in hun vooropleiding op het vmbo vaak alleen in de eerste twee klassen geschiedenis gehad en daarna niet meer. Toen waren ze dertien of veertien jaar. Herhalen van de tien tijdvakken is dan echt wel nodig. We beperken ons bij de tijdvakken tot de situatie in het huidige Nederlandse grondgebied, zoals ook in de kerndoelen voor de pabo en voor het basisonderwijs omschreven staat. Maar dan gaan we daar ook diep op in met veel concrete voorbeelden. De Nederlandse gebeurtenissen worden wel in een bepaalde context geplaatst. De Tweede Wereldoorlog begint bijvoorbeeld niet op 10 mei. De Canon van Nederland is ook zichtbaar in de stof verwerkt. Alle vijftig vensters staan er tevens als afbeelding in.

In de brugklassen heb ik het bij de prehistorie bijvoorbeeld over de homo habilis. Maar jullie hebben het over de handige mens. Waarom kies je voor de Nederlandse omschrijving? Is

het niet handiger meteen de Latijnse naam te leren?

"We proberen het juiste vakjargon van de leraar op de basisschool aan te brengen. Hij kan in groep 5 niet met allerlei Latijnse termen aan komen zetten, maar hij moet ze natuurlijk wel zelf weten. Vandaar dat deze er tussen haakjes achter staan.

Een aantal begrippen dat met bestuur te maken heeft zoals bijvoorbeeld het *droit divin* of de 'verdeling der machten' van Montesquieu komen wel in het voortgezet onderwijs aan bod, maar vind je bij ons niet terug. Die zijn zelfs voor groep 8 nog veel te moeilijk. Anderzijds moeten leerlingen wel weten wat een rechter of een minister is en wat het parlement doet. Het gaat om het abstractieniveau dat de leerlingen van de basisschool nog niet aankunnen. Als ze wat ouder zijn, lukt dat wel. Dit is een mooi voorbeeld van het concentrische model van De Rooy. In de onderbouw van het vo komt het dan weer opnieuw aan bod. In ons vakinhoudelijke deel komt staatsinrichting overigens voornamelijk impliciet aan bod. Daar zouden we nog eens een apart katern over kunnen maken. Anderzijds is er veel goed materiaal op Europees niveau ontwikkeld, zoals lesbrieven die zo gratis aan te vragen zijn. Ook begrippen als marxisme en communisme worden nauwelijks uitgelegd omdat ze maar marginaal in Nederlandse situatie voorkomen. Communisme wordt zijdelings even genoemd bij Pieter Jelles Troelstra en later bij de Koude Oorlog."

In jullie boek zijn ook een aantal wandplaten opgenomen. Isings is weer uit de kast gehaald. Waarom kiezen jullie daarvoor?

"We zijn heel tevreden met die wandplaten. Er staat overigens ook een nieuwe plaat uit een serie van Kamp Westerbork in het boek. Wandplaten zijn ideaal bij het vertellen en kinderen kunnen zich zo een kader vormen. De wandplaten kunnen daarnaast ook gebruikt worden bij opdrachten binnen een lessenserie. Wat oud is hoeft helemaal niet slecht te zijn, in tegendeel. En die van Isings zijn echt heel goed. Van de plaat van de Hunebedbouwers is onlangs in het kader van het project *Verhaal Centraal* een nieuwe versie gemaakt door tekenaar Jouke Nijman, omdat er inmiddels wat kleine onjuistheden op stonden. Maar het overgrote deel van de platen klopt historisch nog steeds. We hebben overigens ook een plaat van 'De verovering van Tjakarnegara op Lombok' opgenomen uit 1894 als voorbeeld van een wrede plaat. Die plaat heeft grote werkelijkheidswaarde maar kan echt niet meer op ethische gronden."

Hoe is het didactiekgedeelte opgebouwd?

"Eerst worden de contouren van het vak geschetst, daarna de praktijk en vervolgens wordt ingegaan op de lange termijnplanning. Vanuit de onderwijswetten, de kerndoelen voor het basisonderwijs en de Canon van Nederland wordt de basis van het vak geschetst. Vervolgens wordt aandacht geschonken aan de ontwikkeling van het kind tussen vier en twaalf jaar en komen kort allerlei onderwijsvisies op de ontwikkeling en het leren van kinderen aan bod zoals bijvoorbeeld die van Bruner en Kolb. Ook de ontwikkeling van tijdsbesef bij kinderen wordt in dit hoofdstuk behandeld. In de onderbouw van de basisschool kun je voorzichtig beginnen met het oefenen van het begrip tijd door bijvoorbeeld te praten over de seizoenen en feesten gedurende het jaar. Vanuit de eigen tijdsbeleving wordt langzaam overgestapt naar de historische tijdbalk. Met jonge kinderen kun je al wel met de historische tijd bezig zijn: bijvoorbeeld door plaatjes in de goede tijdsvolgorde leggen. Meestal wordt er pas in groep 5 of 6 (ongeveer 9 jaar) echt begonnen met het vak geschiedenis.

Vanuit de theorie die we aanbieden wordt vervolgens de stap naar de praktijk gemaakt. Het hoofdstuk beeldvorming is een van de belangrijkste hoofdstukken omdat je daar de theorie voor de leerlingen gaat vertalen. Via welke beeldvormers kan de leerling benaderd worden om geschiedenis te leren? Hierbij kun je denken aan afbeeldingen, verhalen, leesteksten of het zelf ervaren door bijvoorbeeld naspelen. Het beeldvormingschema in het boek is gebaseerd op theorieën over leren. Daarna wordt de stap gemaakt hoe een geschiedenisles of lessenserie wordt opgebouwd. Dit is in onze ogen een van de meest belangrijke stappen. Vervolgens bieden we vooral handige overzichten en vragenlijsten zoals een checklist hoe je een geschiedenismethode kunt kiezen of hoe je doorgaande leerlijnen binnen het basisonderwijs kunt ontwikkelen.

Aan het einde van de opleiding kunnen de studenten ons boek gebruiken voor bijvoorbeeld een afstudeeropdracht op een stageschool als 'vergelijk nu eens de verschillende geschiedenismethoden, zodat we een bewuste keuze kunnen maken'. Ze putten dan theorie uit ons boek en gaan actief aan de slag. Zo hebben we het precies bedoeld."

Cees van der Kooij en Marjan de Groot-Reuvekamp, *Geschiedenis & Samenleving, Kennisbasis inhoud en didactiek*, (Noordhoff Uitgevers: Groningen, 2009) 416 blz., € 44,95.

